

DÜŞÜNDİRİŞLİ SÖZLÜK

Aga — 1. Özünden uly erkek dogan ýa-da ata tarapyndan bolan erkek garyndaş. 2. Ýaşuly adamlara ýüzlenende ýada hormat goýlup aýdylýan söz. 3. Hökümdar, häkim.

Agzybirlik — Dostluk, yla-laşyklylyk, oňşuklylyk, bir maksatlylyk.

Alaň — Depe, beýigräk ýer, beýiklik.

Arryk — 1. Hor. etsiz, gansyz, sünkleri çykyşyp duran. 2. Gurpdan düşen, güýji gaçan, gowy hasyl bermeýän (ýer hak-da).

Artist — Sungat eserlerini sahnada, köpçülik önünde ýerine ýtirmek bilen meşgul bolýan adam.

Arça — Hemişe gök öwsüp durýan agaçlaryň bir görnüşi.

Atagyzy — Bir zady gysmak we çekip çykarmak üçin ulanylýan gural, gysgyç.

Awçy — 1. Aw awlamak bilen meşgul bolýan adam. 2. Birine ýa-da bir zada eýe bolmak üçin ymtylýan adam, şol zada hyrydar kişi.

Ba:g 1. — Uly agaçlar, ösümlük. 2. Dürli agaçlar: güller, ekilip gögerdilen ýer, uçastok. 3. Gezmek, dynç almak üçin alleýaly agaçlyk, güllük.

Ba:g 2. — Örülip ýa-da işilip edilýän hem-de baglamak, daňmak üçin ulanylýan ýup, daňy.

Bant — Halka salnyp gyzja-gazlaryň saçlaryna daňylýan lenta

Basgançak — Aýak basyp ýokary çykmak we aşak düşmek maksady bilen daşdan ýa-da agaçdan keseligine, dikligine goýlup ýasalan gurluş, merdiwan.

Baş - 1. Adamyň ýa-da haýwanyň, janly-jandaryň kellesi. 2. Kabir medeni ösümlükleriri däneli hanasy.

3. Bir zadyň ýokary ujy, süýr depesi. 4. Bir zadyň töweregi, ýagny gapdaly. 5. Bir zadyň başlanýan ýeri, ilki ýüze çykan döwri, başlangyç. 6. Bir zadyň esasy, düýbi. 7. Wezipesi, kâri boýunça beýlekilerden uly, ýolbaşçylyk ediji.

Bedenterbiýe — Adam bedeniniň berkişmegi we ösmegi üçin belli bir tertip bilen ýerine ýetirilýän gimnastiki çäreler.

Bedre — Köplenç suwuk zady guýmak üçin metaldan ýasalan gap.

Bi:z 1. — Ak reňkli irimçik nah mata.

Bi:z 2. — Köwüş, ädik tiki-lende deşik geçmek üçin ula-nylýan saplyja ýiti uçly esbap, gural.

Boz — Çalymtyl (reňk).

Bozmak — 1. Bir zady ýykmak, dargatmak. 2. Bir zady sandan çykarmak, döwmek, zaýalamak. 3. Öçürip aýyrmak. 4. Birini azdyrmak, ýaman ýola salmak, ýoldan çykarmak.

Bökelek — Siňekleriň toparyndan bolup, haýwanlary dişleýän gögeýine meňzeş möjejik.

Bulak — Çeşme suwy, akýan ýapjagaz.

Burun 1. — 1. Adamyň ýüzünde, haýwanyň tumşugynda ýerleşen dem alyş we ys duýuş organy. 2. Aýakgabyň ýa-da başga zadyň oň tarapy, uýy. 3. Üç tarapy suw, bir tarapy gury ýer bolup, suwuň içine girip duran süýnmek ýer, şonuň ýaly süýnüp giden güm depesi.

Burun 2. — Ozal, oň, ilki, oňürti.

Bürgüt — Uly hem güýçli ýyrtyjy guş.

Çekiç — Bir zadyň üstünden urmak üçin hyzmat edýän agaç ýa-da demir saply hem dürli görnüşde ýasalan ussa guraly.

Çemçe — Suwuk ýa-da beýleki pytrap duran iýmiti iýmek üçin agaçdan, demirden ýasalan saply gural.

Daýy — Öz ejeňiň erkek doganlaryna ýa-da şol tarapa degişli erkek adamlara garyndaşlyk taýdan berilýän at.

Deňiz — Ajymtyk duzly, uly suw giňişligi.

Derýa — Bir ýerden başlap, tä gutarýan ýerine çenli hemişe akyp ýatan uly möçberli suw.

Diktant — Mekdeplerde okuwçylar bilen geçirilýän ýazuw işiniň bir görnüşi.

Direktor — Edaranyň, kärhananyň ýa-da okuw jaýynyň esasy ýolbaşçysy.

Dutar — Berk agaçdan köwlep ýasalan, bir tarapy tokga görnüşli, uzyn saply hem perdeli, iki kirşli turkmen saz guraly.

Du:z — 1. Gazalyp alynýan, ýiti tagamly gaty ak jisim 2. Çörek, tagam we ş.m. iýmit önümleriniň jemi

Düz 2. — 1. Dogry, hak rast 2, Tertipli, edepli 3, Dogry, göni.

Düzmek — 1. Kuşt, şaşka, düzzüm oýnalanda Olaryň malaryny, çöplerini ýerleşdirmek oýna taýýarlap goýmak. 2. Zatlary ýüpe, çişe we ş.m. zygiderli ötürip çykmak 3. Tamdyrany we beýleki kirişli saz gurallaryny sazlamak, olary çalmak üçin belli bir derejede dürsläp goýmak

Ädik — Uzyn gonçly aýakgap.

Fabrik — Çig mallary maşyn bilen işläp bejerýän senagat kärhanasy.

Fotomontaž — Belli bir oýpikir döretmek üçin bir tema degişli ýygnaýp, bir uly kagyzyň ýüzüne ýelmenýän suratlar.

Gazet — Durmuşyň, dünýäniň wakalaryny beýan edýän, her günde diýen ýaly zygiderli çykarylýan döwürleýin neşir.

Ganat — 1. Guşlaryň we käbir mör-möjekleriň iki gapdalyndaky uçmak üçin hyzmat edýän organy. 2. Samolýotyň galyş güýjüni döredýän, iki ýana uzalyp gidýän bölegi. 3. Jaýyň bir tarapyna uzalyp giden bölegi, galanyň, haýatyň bir tarapky diwary.

Gandym — Orta Aziýanyň gumluk ýerlerinde bitýän inçe, uzyn kökli, bogun-bogun tikenli ösümlük, açaç.

Goja — 1. Ýaşuly, garry. 2. Üstünden birnäçe ýyl geçen köne, garry dag.

Gol — 1. Bedeniň egninden tä eliň barmaklaryna çenli bolan bölegi. 2. Dokumentiň we ş.m. ýüzüne bir zady tassyklamak üçin hut öz eliň bilen ýazýan familiýaň. 3. Käbir ösümlükleriň, açaçlaryň baldagy, şahasy.

Go:l — Güm ýerinde, ba-ýyrlyklarda iki gerşiň aralygyndaky giň oý ýer, giden peslik.

Gowaça — Pagta hasylyny berýän ösümlük.

Gö:n — Aýakgap we ş. m. tikmek üçin işlenen deri, ham.

Göz — 1. Göreç we görejin özi, garak. 2. Agajyň gapdalyndan ösüp çykýan çybyk düýbi.

3. Iňnede we temende sapak ötürer ýaly deşik ýer. 4. Tüpeňiň ok salynýan ýeri bilen birlikde nili,,

5. Suwuň başlangyç çykýan ýeri, çeşmäniň gözbaşy. 6. Penjiräniň, aýnanyň aýna salynýan bölegi. 7. Horjunyň zat salynýan ýeri.

Guzy — 1. Goýnuň alty aýa çenli döwürdäki çagasy, balasy. 2. «Balam, oglum, janym» diýen manyda ulanylýan söz.

Gürşün — Agymtyl, çal reňkli agyr metal.

Gün — 1. Töwereginden Ýer, Ay we beýleki planetalar aýlanýan, Ýeriň ýüzüne, jahana ýagtylyk berýän asman jisimi, planeta. 2. Bir gije-gündiziň dowamyndaky wagt aralygy. 3. Eklenç, durmuş, güzeran,

Güyz — Ýylyň tomus bilen gýş aralygyndaky üçünji pasly, şol paslyn ady.

Gyş — Ýylyň güyz bilen ýaz aralygyndaky dördünji pasly. Şol paslyň ady.

Halk — Bir ýurtda, bir döwletde ýaşayan ilat, adamlar.

Hatap — howudyň öň tarapynyň üstünde goýlup berki-ilýän, toýnuk şekilli dört bölek açaç.

Haýwan — Öýde ýa-da gyrda-meýdanda ýaşayan jandar, malgara, janawar.

Hekem — 1. Oý, jaý, mesgen. 2. Elguş oturar ýaly ýörite edilen sokudaş görnüşli beýiklik.

Howuz — içinde suw saklamak üçin ýörite gazylýp bejerilen uly we çuň çukur.

Ige — Metal gurallary ýiteltmek, ýonmak, olary dişemek, kesmek üçin ulanylýan ýüzi ownuk hem iri dişli polat esbap.

Institut — ýokary okuw jaýlarynyň we ylmy edaralarynyň ady.

Işsek — iki ýaşyň içindäki goýun.

Jar — Sil suwunyň belli bir çuňluk bilen akýan ugry.

Jeňnel — Gür agaçlyk, baglyk ýer, gür tokaý.

Kada — Düzgün, kanun.

Kak 1. — Dilnip guradylýan gawun.

Kak 2, — Çöl ýerde, gumda ýagyş suwuny ýygnamak üçin gazylýan oýtak.

Kakmak — 1. Gazygy, çüýi we ş.m. zatlary bir zat bilen urup, ýere, agaja we ş.m. çümdürmek. 2. Urup, tozanyny

aýyrmak. 3. Silkip gaçyrmak, yralap, ýere düşürmek.

Kanal — Emeli ýol bilen gazylan uly aryk, jar.

Konstitusiýa — Dowletň esasy kanuny, döwlet gurluşynyň kanuny.

Korabl — Deňiz gämisi.

Kosmonawt — Kosmos giňişligine ýörite korabl bilen uçup gelen adam, kosmos giňişliginde bolanlar, kosmonawtika boýunça ussat kişi.

Kosmos — Dünýä, älem, jahan.

Kömür — Gazylyp alynýan gaty halyndaky ýangyç, magdan.

Körek — Gowaçanyň açylmadyk gozasy.

Köşek — 1. Düyäniň bir ýaşa ýetmedik balasy, çagasy. 2. Söylüp, oňat görüp, «balam, çagam, oglum» manysynda çaga aýdylýan söz.

Lager — Meýdanda ýa-da tokaýlyk, daglyk ýerlerde wagtlaýyn ýaşamak üçin duralga, düşelge.

Leglek — Uzyn aýakly, durma meňzeş guş.

Lyba:s — Egin-eşik, geým.

Maket — 1. Bir zadyň taýýar edilen nusgasy. 2. Kitabyň, žurnalyň, gazetiň we ş.m. desläpky nusgasy.

Maksat — Bir işi, niýeti amala aşyrmaklyga bolan hyjuw, isleg, arzuw.

Maldar — Maldarçylyk bilen meşgullanýan adam.

Maldarçylyk — Oba hoja-lygynyň mal ösdürip ýetişdirmek bilen meşgul bolýan pudagy.

Medeniýet — Adamzadyň önümçilik, düşünjeli zähmet bilen gazanan üstünlikleriniň jemi.

Mesi — Ýüka gaýyşdan tikilen, ökjesiz, ýumşak ädik.

Nagyş — Matanyň, halynyň, palasyň, kecäniň, tahýanyň we ş.m. zatlaryň ýüzüne salynýan bezeg, belli bir tertip bilen çekilýän çyzym, çitim,

Na:l — Atyň toýnagyna, aýakgabyň ökjesine kakylýan demir.

Namys — Umumy hormata laýyk bolan ahlaklylyk, ýokary mertebä eýe bolan wyždan, içki guwanç.

Neşihat — Bir mesele, iş barada berilýan öwüt, maslahat.

Oktýabr — Kalendar ýylynyň onunjy aýynyň ady.

Omça — Sazagyň, ojaryň gurap galan ýogyn bölegi, ýeri, düýbi.

Otag — 1. Ýaşalýan jaýdaky bir tam. 2. Medeni ösümlikleriň düýbünü ýumşadyp, olary haşal, zyýanly otlardan arassalaýyş, şol otlary ýygyp ýok etmek.

Owlak — Geçiniň, keýigiň alty aýlyga çenli bolan çagasy.

Oýun — 1. Oýnalýan zatlaryň görnüşi, ýoly. 2. Sahnada oýnalýan tomaşa, spektakl. 3. Degişme, bälçireşme.

Önüm — öndürilýän, ýasalyp çykarylýan, işlenilýän zatlaryň jemi, önümçilikde öndürilýän zatlaryň bir görnüşi.

Öweç — iki ýaşyny dolduryp, üç ýaşyna giden goýun.

Parahatlyk — Uruşsyz — galmagalsyz, sögünçsiz, dawasyz, agzybirlik, dostluk, azatlyk, dynçlyk.

Paraşýut— Samolýotdan bökmeke ýa-da ýüki aşak goýbermek üçin ulanylýan esbap. Ol matadan edilip, howada açylanda, içi ýelden dolup, saýawan görnüşine öwrülýär.

Parohod — Bug bilen suwda ýüzýän dwigatelli gämi.

Peltek — Gepleyiş diliniň käbir sesini dogry aýdyp bilmeýän adam.

Penjire — 1. Ýagtylyk we howa üçin jaýyň diwarynda edilýän deşik, aýna. 2. Pelteli çyranyň bokurdagyndaky çüýşesini saklaýan

deşik-deşik tegelek demir.

Peýnir — Goýun, geçi süýdünden ýörite uýadylyp, sykyp taýýarlanýan önüm.

Planeta — Günüň daşyndan aýlanyp, ondan ýagtylyk we ýylylyk alýan asman jisimi.

Radio — 1. Ýörite stansiýalar arkaly sesleri we bellikleri uzak ýerlere simsiz bermek hem-de kabul etmek usuly. 2. Şol usul bilen ses tutýan, eşitdirýän abzal.

Samolýot — Uçar, aeroplan.

Samoswal — Ýüki özi düşürýän maşyn.

Sanaç — Deriden eýlenip edilen halta, gap.

Selin — Gumda bitýän pür ýaprak ösümlük

Senagat — Halk hojalygynyň çig mallary işläp bejerýän bir pudagy, karhana.

Serhet — Territoriýalar arasyndaky bölünişik liniýasy, araçäk, çäk,

Sübse — Ýer, öý, jaý we ş.m. süpürmek üçin sübselikden edilýän enjam.

Tablisa — Çyzyklar arkaly ýerleşdirilýän maglumat.

Tahýa — Keşde salnyp tikilen, kellä geýilýän böruk

Teklip — Maslahata goýulýan mesele boýunça girizilýän pikir, edilýän talap.

Telewizor — Telewizion gepleşikleri alyp eşitdirýän ekranly apparat.

Tokaý — Her hili gyrymsy ýada uly agaçlar gögerip oturan

giň meydan, agaçly, bagly, çöp-çalamly giden ýer«

Toýnak — Käbir süýdemdiriji haýwanlaryň aýaklarynyň gutaran ýerinde emele gelen buýnuz gabyk.

Tohum — 1. Ekmek we köpeltmek üçin niýetlenen saýlama däne.

2. Oňat sortly, saýlama haýwan.

Trolleýbus — Elektrik togy arkaly hereket edýän awtobus görnüşli maşyn.

Türgenleşmek — Hünäri ele almak üçin iş bilen edilýän uly taýýarlyk, ökdelemek, iň esasy işden öň şoňa taýýarlyk, şonuň bilen zygiderli meşgullanmak.

Ussa — Belli bir zat bilen meşgullanýan, şol zada hünärlü adam, bir zada hünäri bolan specialist.

Ussahana — Zat ýasalýan we bejerilýän jaý

Uýan — Gaýyşdan bejerilip tikilen, atyň kellesine geydirilýän esbap.

Ülje — Togalajyk gyrgyzy reňkli miwe getirýän agaç we onuň miwesi.

Ülke — 1. Ýürt birligi. 2. Ata, Watan, mekan.

Waharman — Daşy torly, saralyp bişýän süýji gawunyň bir görnüşü.

Watan — Dogup-dörän ýeriň, önüp-ösen ýurduň.

Watandaş — Biri bilen Watany, dogup, önüp-ösen ýeri bir bolan adam, ýurtdaş.

Wesýet — Maslahat, nesihat, tabşyryk.

Wäşi — Değişgen, bälçik, oýunçy.

Wokzal — Köplenç gatnaw ýollaryndaky ýolagçylar üçin uly stansiýalaryň jaýy.

Wyždan — Haýa-şerim, adamkärçilik, ynsap.

Ysmanak — Baýyrykda, meydanda gögerýän maýda ýaprakly, gaýnadylyp iýilyän ýabany ot.

Ýegen—Aýal doganyndan ýa-da onuň ogul-gyzlaryndan bolan çaga garyndaşlyk taýdan berilýän at.

Ýelken 1. — Ýel düşüp çişende, gämini herekete getir mek üçin hyzmat edýän uly galyň mata.

Ýelken 2. — Diňe dabanyňy örtýän we aýagyna daňar ýaly birnäçe ýerinden ýüp (gaýyş) geçirilen, teletinden, rezinden edilýän hem aýakýalaňaç geýilýän tomus aýakgaby, çepek.

Ýer — 1. Öz okunyň we ünüň daşyndan aýlanýan planeta. 2. Orun, jaý.

Ýolagçy — Bir ýere ugran, ýola düşen, bir iş bilen uzak ýere gidip barýan adam.

Ýowar — Kömek bermek üçin köpçülik bolup ýerine ýetirilýän meýletin iş (köplenç, bir günlük ýa-da ondan-da az).

Ýüpek — Ýörite saklanýan gurçugyň pilesinden emele gelýän önüm.

Ýygnak — . Bir meseläni çözmek üçin degişli adamlaryň maslahaty, ýygnanyşygy.